

"Denilebilir ki; hayat olmazsa vücut vücut değildir, ademden farkı olmaz. " cümlesiyle başlayan ifadelerin tamamından, bu âlemde zihayatın ve zişuurun bulunmadığı hiçbir mekân ve zamanın olmadığını mı anlayacağız?

Bir gram toprakta 1 milyondan 10 milyara kadar bakterinin olması gösteriyor ki; bu âlem canlı varlıklarla dolup taşmaktadır. Toprağı bakterilerle, denizleri balıklarla kaynaştıran Cenab-ı Hak; havayı, suyu, Ay'ı, Güneş'i ve yıldızları da onlara münasip sakinlerle şenlendirmektedir. Bunların her birinde sergilediği sanat eserlerini ve rahmet hediyelerini meleklerine ve ruhanilere seyrettirmekte ve yine bunların her birinin tesbihlerini o meleklerle temsil ettirmektedir.

[On Birinci Söz'de](#) kâinatın yaratılış hikmeti izah edilirken, bir temsil getirilir. Bir padişah'tan ve onun yaptığı harika bir saraydan söz edilerek şöyle buyrulur:

"Her cemal ve kemal sahibi kendi cemal ve kemalini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o sultan-ı zişan dahi istedi ki, bir meşher açsın, içinde sergiler dizensin, ... Ta, cemal ve kemal-i manevisini iki vecihle müşahede etsin: *Bir vechi, bizzat nazar-ı dekaik-âşinâsıyla görsün. Diğeri, gayrın nazarıyla baksın.*"(1)

Yine Nurlarda geçen **"Daire-i imkânda daha ahsen yoktur."** hakikatince, Cenab-ı Hak, atomlardan gezegenlere, mikroplardan meleklerle kadar her ne yaratmışsa, hepsi güzeldir ve her eser kendi makamında en mükemmeldir. Bu sonsuz eserlerini bütün incelikleriyle ve hikmetleriyle; ancak kendisi bilmekte ve kendi eserlerini bizzat kendi müşahede etmektedir.

Temsilde geçen **"Diğeri, gayrın nazarıyla baksın."** ifadesiyle işaret edildiği gibi, Cenab-ı Hak bu harika eserlerini mahlukatına da seyrettirmekte, kendi yarattığı eserlerine onların nazarıyla da bakmaktadır. İşte bu seyirciler, başta insanlar olmak üzere, melekler ve cinlerdir. O halde, varlık âleminde her ne yaratılmışsa, onu tefekkür edecek, ondaki harika sanata hayran olacak ve yine onda sergilenen ihsan ve nimetlere şükür ve hamd edecek varlıklar da yaratılmıştır. Yani seyircisiz hiçbir eser, şükredilmeyen hiçbir nimet, tesbihi temsil edilmeyen hiçbir taş, hiçbir ağaç yoktur.

---

1) bk. [Sözler, On Birinci Söz.](#)